

офісі або його як такого не існує, інтенсивно використовують у своїй діяльності інформаційно-комунікаційні мережі, наприклад віддалено взаємодіючи з клієнтами або партнерами по бізнесу.

Дослідження досвіду правового регулювання дистанційної праці є позитивним у контексті вдосконалення трудового законодавства та застосування нових форм і видів нетипової зайнятості в Україні.

УДК 349.2

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА МЕДИЦИНА

Гончарова Г. С.,

*доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого,
канд. юрид. наук, доцент*

Право України є єдиною системою, але між деякими галузями існує тісний зв'язок. Саме такий зв'язок існує між трудовим правом і медициною. І завдання науки трудового права полягає у з'ясуванні тих сфер трудової діяльності, де неможливо працювати без використання медичної науки і взагалі без знань зі сфери медицини. Україна має для цього усі можливості завдяки, перш за все, науково-дослідному Інституту медицини праці Академії медичних наук України, який багато років очолює академік НАН і АМН Юрій Кундієв. Юрій Ілліч Кундієв – добре відома особистість не лише в Україні, а й у світі. 57 років свого життя він присвятив Інституту медицини праці АМН. Свій науковий шлях він почав як фізіолог праці, для чого потрібно було добре володіти загальною фізіологією та гігієною праці. Інститут має багато зв'язків з науковими установами інших країн і співпрацює з ними. І лише ми, харків'яни, не маємо тісних зв'язків з важливою для кожного науковою установою.

У літературі звертають увагу в основному на дві об'єктивні обставини, які викликають хвороби у зв'язку з працею: шкідливі випари речовин, які обробляють працівники, і посилені напружені рухи, тобто важка фізична праця. Але цей Інститут доводить на підставі наукових досліджень, експериментів, що на результати праці впливає і стан центральної нервової системи, і екологічне середовище, і взаємовідносини між співробітниками, і невдалий вибір професії, що призводить до «згорання на роботі» та інші фа-

ктори. Немає такої людини, яка б не зверталась до лікарів у зв'язку з трудовою діяльністю. І при вступі на роботу, і при переміщенні на іншу посаду, і при виконанні будь-яких трудових обов'язків, і при припиненні трудових обов'язків виникають питання, пов'язані з медициною праці. Результати наукових досліджень у трудовому праві свідчать про те, що дисертації присвячуються, як правило, традиційним проблемам права: предмет, суб'єкт, метод, гарантії прав тощо. І лише дві роботи мають зв'язок з медициною праці: О. О. Конопельцевої (Медичний огляд) та С. Ю. Караченцева (Професійні захворювання). Сподіваємось, що ці роботи стануть початком для проведення складних наукових досліджень медицини і праці.

До Інституту медицини праці, як і до юридичного університету, надходять запити, на які можна дати кваліфіковану відповідь лише разом з науковцями вищевказаного Інституту. Так, наприклад, надійшов запит про те, чи є шкідливим асбест (шифер). У списку № 2 значиться асбест як шкідлива речовина, робота з якою дає право на отримання пільгової пенсії за списком № 2. А яким чином асбест негативно впливає на стан здоров'я, ми не знаємо. А академік Ю. І. Кундієв дав конкретну відповідь: «якщо шифер не пиляти, не дробити і не розмелювати, то це цілком безпечний матеріал».

У трудовому праві вже згадується про поліграф. Так, наприклад, доктор юридичних наук, фахівець з трудового права К. Ю. Мельник у своїй науковій праці зазначає, що дослідження на поліграфі має бути спрямоване на отримання інформації, яку не можна одержати іншими способами вивчення діяльності державного службовця (наприклад, з'ясування недавніх подій або інформації, якою володіє тільки державний службовець). Учений впевнено заявляє, що поліграф дозволить одержати інформацію про наміри державного службовця, здійснювані ним дії під час проходження служби, а також надасть змогу перевірити моральні якості державного службовця. Чи не перебільшує автор можливості поліграфа?¹ Адже людський організм є складнішим за будь-який тех-

---

¹ Мельник К. Ю. До питання вдосконалення державної служби / К. Ю. Мельник // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 5–7 черв. 2014 р.). – Суми : Сумс. держ. ун-т, 2014. – С. 49.

нічний прилад. Може це так, а може і ні. Потрібні докази. Факти свідчать про те, що у судах заявники вимагають перевірити їх слова на поліграфі (справа Н. Савченко), але учасники процесу заявляють, що законодавство про кримінальний процес не передбачає такої можливості. Все це свідчить про недостатність використання медичних досліджень. Ми не можемо ні спростувати, ні повірити в такі можливості поліграфа.

У сучасних умовах з'являються публікації про «професійне згорання від праці». Академік Ю. І. Кундієв пише, що вони зараз досліджують цю проблему. Колись цій проблемі приділили увагу японські та американські психологи. Юристи підхопили цю ідею і почали писати, що такий стан є професійним захворюванням. Цю ідею піддав обґрунтованій критиці к.ю.н. С. Ю. Караченцев у своїй дисертації «Правове регулювання розслідування професійних захворювань». Він довів, що такий стан не є професійним захворюванням, адже він є результатом дії інших факторів, а не шкідливих речовин. Нам треба провести розмежування між професійними захворюваннями і станом, який Ю. І. Кундієв називає «ефектом вигорання на роботі». Інакше ми не зможемо ні встановити правильний діагноз, ні відшкодувати шкоду працівнику за хвороби, не пов'язані з умовами праці. Держава може стати банкрутом внаслідок відсутності наукових досліджень. А медицина не буде знати, які хвороби і як їх лікувати.

Ю. І. Кундієва тривожить питання про тривалість робочого тижня, робочого дня. Він зауважує, що у деяких країнах вже скоротили робочий тиждень: у Японії до 36 годин, у Скандинавських країнах до 36 – 38 годин. На Україні багато осіб працюють на умовах неповного робочого дня, тижня, зупиняються деякі підприємства, але робочий тиждень не скорочується.

Коли стало відомо про те, що готується законопроект нового Трудового кодексу України, науковці Інституту сподівалися, що їм запропонують долучитися до цієї роботи, адже вони мають багато наукових досліджень, які стосуються гігієни праці. Інститут займається цими проблемами, їхні рекомендації включено до деяких державних актів. Але час минав і до Інституту ніхто не звертався. «На мій подив, – заявив Ю. І. Кундієв, – експертизу вже проведено і наші наукові рекомендації вже не потрібні»¹.

---

¹ Кундієв Ю. І. Кодекс для закріпачення / Ю. І. Кундієв // Дзеркало тижня. – 2013. – № 3 (26 січ. – 1 лют.).

Останніми роками набуває актуальності проблема умов праці офісних працівників, які значну частину свого часу проводять за комп'ютером. Законодавство про працю вже відреагувало на цю проблему. Розроблені правові документи, рекомендації про те, в яких умовах мають працювати працівники у сфері ІТ-технологій.

Передбачені навіть додаткові відпустки до 4 календарних днів за несприятливі умови праці, і рекомендації щодо освітлення приміщення, щодо кількості працюючих в одній кімнаті. Тепер треба виконувати ці вимоги для збереження здоров'я нації. Статистика свідчить про те, що демографічна ситуація не поліпшується, народжуваність зменшується, кількість населення України зменшується, тривалість життя також скорочується. Загальна характеристика трудового потенціалу невтішна. Ми чіпляємось за якісь старі норми у трудовому законодавстві і ніяк не можемо їх позбавитись, ми не плануємо у майбутньому щось позитивне зробити.

Настав час скоротити робочий день жінкам, які мають малолітніх дітей шляхом прийняття закону, а не чекати, коли це питання буде врегульовано в колективному договорі.

Треба переглянути списки № 1 і № 2, що дають право на отримання пільгових пенсій, та список, що дає право на встановлення скороченого робочого дня. Новий Трудовий кодекс ці проблеми не зачіпає, він побудований на підставі старого КзПП з деякими косметичними прикрасами.

Мабуть слід погодитися з резолюцією ООН: «Тільки та економічна діяльність чогось варта, яка не шкодить здоров'ю». Ми не маємо права перекреслити цю тезу, поставивши прибутки понад усе.